

YU ISSN 0027-8084
UKD 808.61/.62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXII/1–2

БЕОГРАД
1997

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXXII (нова серија)

Св. 1-2 (1997)

САДРЖАЈ

Граматика

Поводом заменица <i>сав</i> , <i>сваки</i> (и сродних речи) (ИРЕНА ГРИЦКАТ) . . .	1
Дистрибуција и правила употребе партикула „и“ и „ни“ у српском књижевном језику (МИЛОШ КОВАЧЕВИЋ)	7
О узрочном значењу конструкције <i>у</i> + локатив (ДУШКА КЛИКОВАЦ) .	26
Конструкција <i>ћод</i> + акузатив с временским значењем (СРЕТО ТАНАСИЋ)	38

Лексикологија и лексика

Поводом петнаестог тома Речника САНУ (ЕГОН ФЕКЕТЕ)	45
Универбација (ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ)	52
О термину <i>машља</i> (ВИДАН НИКОЛИЋ)	64
Неколико напомена о именици <i>күзџ</i> (МИЛАН ДРАГИЧЕВИЋ)	68

Језик и стил

Примена теорије језичке личности у језичким истраживањима (СТАНА РИСТИЋ)	73
Дијалекатске особине у писаној речи Десанке Максимовић (А. ПЕЦО) .	88
Развојни правци лингвистике текста (МИЛОСАВ Ж. ЧАРКИЋ)	98

Правопис

Терминолошка творба и правопис (РАДОЈЕ СИМИЋ)	121
---	-----

In memoriam

Др Бранислав Милановић (1911-1977)	127
--	-----

АСИМ ПЕЦО
(Београд)

ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОСОБИНЕ У ПИСАНОЈ РЕЧИ ДЕСАНКЕ МАКСИМОВИЋ

У раду се указује на неколико дијалекатских особина које нуди писана реч Десанке Максимовић. Све те особине својствене су граматници њеног родног краја — Бранковини и, шире, Шумадији.

1. Наша реч, било говорна, било писана, носи у себи нека обележја граматичке структуре нашега родног краја, односно краја у коме смо провели детињство и где смо упознали свет и учили говор. Свакако, говорна реч даје више потврда за то. Ми смо сведоци чињенице да и високообразовани чланови наше заједнице, и после дужег боравка ван родног краја, до смрти исказују неке особине које су понели из говора свог родног краја, одн. завичаја. То се нарочито лако уочава у области прозодије, акценатских особина, али ни друге компоненте говорне речи нису сасвим, и увек, уступиле испред особина нашега језичког стандарда. Писана реч не нуди за све ово таквих података, али и она, почесто, указује на исконски говор свога аутора, тј. нуди понеку особину која је својствена само родном крају свога аутора, или и крају свога аутора. Да се у то уверимо, довољно је погледати у објављена дела о језику наших писаца — од Доситеја до Андрића или Чеда Вуковића. Сви ти писци, хтели то или не, понесени својом стваралачком мишљу, укључују у своје реченице и понеку особину која припада говору њиховог родног краја (исп. о овоме код мене: Писци и њихов језик, Просвета, Београд 1995).

Наравно, када је у питању ова проблематика везана за писану реч наших књижевника, увек се мора имати на уму и могућност лекторских интервенција, тј. другачије казано, немају сви писци подједнак однос према својој писаној речи. Једни од њих љубоморно чувају све оно што су ставили на хартију, други, опет, препуштају лекторима да они ту буду врховни арбитри, да они дају коначни граматички изглед написаног дела. Због тога није свеједно када је реч о овој проблематици да ли је у питању језик Иве Андрића и Меше Селимовића, или неког другог нашег литерарног ствараоца. Ова два наша литерарна ствараоца брижно су бдела над својом писаном речју, али и код њих се наиђе на трагове који воде у њихов завичај. Тако, на пример, познато је да је Иво Андрић највећи део свога литерарног дела написао на екавском изговору. Али, као рођени несекавац, он је

уносио у то дело и понеки ијекавизам. Проф. Ж. Станојчић у студији о језику Иве Андрића констатује да и у тим екавским делима има извесних ијекавизама од којих су „неки случајни (више их је у делима која су издавана у местима где је ијекавизам стандардни изговор, А. П.), а други, по изјави самог писца, — намерни“ (в. Живојин Станојчић: *Језик и стил Ива Андрића*, Филолошки факултет, Београд 1967, стр. 53). То би се могло констатовати и за многе друге наше писце.

2. Десанка Максимовић је рођена екавка. Рођена је у крају који целокупном својом граматичком структуром припада новоштокавским говорима екавског изговора — Бранковина, Шумадија. Уз то, она је по професији била професор нашега језика и књижевности. Дакле, стекла су се два момента који иду за тим да њена писана реч буде, у потпуности, прожета стандарднојезичком нормом. Додајмо, уз ово, да је наша песникиња волела свој позив. У књизи: *Са Десанком Максимовић* од Љубисава Андрића (Матица српска, 1989) читамо и ове редове. На питање: А у чему сте, као професор, имали највише успеха?, следио је одговор — С највише успеха сам, мислим, тумачила граматику и теорију књижевности. Ово је потицало из моје велике страсти за језик и књижевност (стр. 96). Дакле, поред професионалне везаности за језик и књижевност, ту је постојала и лична љубав према тим предметима и, то посебно истичем, љубав према граматици, тј. језичкој норми. Песникиња указује и на своју љубав према акцентима. У овом тексту Љ. Андрића даље читамо: — Са великом страшћу сам их (тј. ђаке, А. П.) учила наш језик, и патила кад су померали акценте и пренебрегавали акценатске целине, кад нису правилно употребљавали падеже, кад нису имали, рецимо, слуха за то да датив именице певач има друкчији нагласак од вокатива те именице (стр. 97–98). То говори да је Десанка Максимовић не само била по професији наставник језика и књижевности, да није тим предметима само приступала као нечему што је везано за посао, него је у томе и уживала, тражила је да и њени васпитаници, њени ученици имају користи од њених предавања, да се, лакше, уклапају у стандарднојезичке узусе. А колико је била везана за Бранковину и Шумадију, где је све особине нашега језичког стандарда могла да чује од сељака, својих комшија, показује нам и Љубица Ђорђевић. У њеној монографији о Десанки Максимовић (то је њена докторска дисертација) читамо да је наша песникиња Бранковину толико волела да јој се, и после одласка из родног краја, врло често враћала. Њој је и неколике песме посветила. Све ово говори да је писана реч Десанке Максимовић у своме зачетку била прожета вуковским језичким обрасцем, почивала је на Вуковим граматичким нормама. Уз то дошле су и студије језика и књижевности и, на крају, животни позив професора језика и књижевности. Све је то утицало и на обликовање њене писане речи. Па и поред свега тога, и код ње ће се наићи на понеки дијалектизам, на понеку особину која је својствена говору њене Бранковине, па и шире, али која није, као таква, прихваћена и као особина нашега

језичког стандарда. Наравно, таквих особина нема много у писаној речи Десанке Максимовић. Али, а то је за овај наш проблем битно, има их. Треба мало више „чепкати“ по писаној речи наше песникиње па ће се и такве особине појавити. О тим особинама ће овде бити нешто више речи.

3. Када је у питању заступљеност дијалекатских говорних особина у писаној речи Десанке Максимовић, као и било ког другог писца, мора се имати на уму следеће:

а) Писана реч, неретко, може бити на удару лекторско-коректорских интервенција. Колики је њихов утицај на изворну пишчеву реч, то зависи од односа писца према своме делу. Ако је писац „попустив“ према тим интервенцијама, њихова писана реч своди се на каноне које прописују језички стандарди. Језички стручњаци могу само да пожелe да је таквих, лекторско-коректорских, интервенција што мање и да пишчева писана реч одсликава његов језички израз, да нам нуди његову граматику.

б) Има случајева када и писац, у поновљеним издањима, мења нешто и у граматичкој структури своје речи. Да би се добила што вернија слика о стварној пишчевој „граматици“, нужно је располагати са више издања и на основу тих поређења изводити неке закључке.

в) На нашу срећу, ми имамо могућности да упоредимо текст неких песама из најранијег периода песничког стваралаштва Десанке Максимовић и једне збирке песама која је настала у њеној завршној животној етапи. Наиме, у једној збирчици песама, издатих под насловом ДЕСАНКА, у едицији: Песниковом руком писано, Свеска 1 (уредник Милош Јевтић, Ваљево 1985) налазимо песме: *Змија* и *Покошена ливада*. Обе ове песме налазимо и у збирци песама издатих 1924. Као предговор оне прве збирчице, песме које су писане песникињином руком, налазимо ове две мисли: „Данас су ми ове песме најближе. Можда сутра не бих исте изабрала.“ — и датум: 17. X 1980, у Београду. Ови реци и овај подухват неуморног Мише Јевтића заслужују сваку похвалу. Ту, рецимо, ми данас можемо да пратимо колико је наша песникиња била склона да нешто мења у својој писаној речи. Истина, тих измена нема много, али их има.

Песме из 1924.

Покошена ливада:

и трепавица *бели*
у *место*

Сутра опет у зору,
доћи ће дивови они,
Доћи ће дивови они.
мртвих, драгих јунака

Песме из збирке ДЕСАНКА

и трепавица *белих* (28)
уместо

Сутра опет у зору
доћи ће дивови они
Доће (!) ће дивови они
мртвих драгих јунака

Змија

ишица лет.

и њу ће, кад једном измили
пуна шара,
нит истих *ишица* минуће лет;

ишица лет. (стр. 29)

и њу ће кад једном измили
пуна шара
нит истих *ишица* минуће лет.

Разлике између ових двеју варијанти наведених песама нису велике, али оне, ипак, указују да је и сама песникиња ту нешто мењала. Однос ликова *ишица* : *ишица* може се тумачити ранијим прихватањем говорног обрасца ове именице коју налазимо у њеном родном крају, и шире, а касније је ту прихватила стандардни облик са очуваном сугл. скупином *иш*. Кад су у питању знаци интерпункције, ту може бити у питању и „животни замор“ песникиње и необраћање пажње на те правописне нормативе, а није искључена ни могућност да је сада те стихове тако доживљавала, без мисаоних одвајања, па, према томе, и без потребе да те мисли одвоји зарезом у писаној речи. Па иако све ово сада знамо, иако смо свесни могућности да писана реч коју ћемо користити за овај рад не мора бити, и увек, верна слика писане речи Десанке Максимовић, ми тој писаној речи приступамо као нечему што је за нас факат и од тога полазимо као чињеничног стања.

4. Да би се могло одредити шта је у нечијој писаној речи локално, дијалекатско, а шта није, потребно се упознати са особинама које карактеришу говор пишчевог родног краја, одн. завичаја. У нашем случају потребно је видети које се дијалекатске говорне особине Бранковине, и шире — Шумадије, могу појавити у писаној речи Десанке Максимовић. На нашу срећу, ми имамо описан и говор Бранковине (Берислав М. Николић: Колубарски говор, СДЗБ XVIII, Београд 1969) и централне Шумадије (Слободан Реметић: Говори централне Шумадије, СДЗБ XXXI, Београд 1985). Оба ова рада пружају граматичку структуру подручја о којима је реч и на основу података које нам они пружају може се констатовати које од тих особина налазимо у писаној речи Десанке Максимовић. Наравно, то понављам, прихватајући те особине као особине граматичке структуре језика наше песникиње, а не као особине које су у њену писану реч унели штампари или лектори.

Колубарски говор нуди ове особине које би се могле јавити у писаној речи Десанке Максимовић:

1. *ијекавизми*: дѣјѣте, кљѣшта, ђѣвѣјке;

2. *икавизми*:

а) *фонетски*: дѣдѣ^ала, пѣси^о; нѣје, нѣсмо; бѣјаде, вѣдио, вѣлио, жѣвио, сѣдио;

б) *морфолошки*: дѣвѣјци, по нѣзи, на рѣци, у рѣци (стр. 47); мѣни (стр. 48);

в) *лексички*: дѣи, гњѣздо, вѣдрица, сѣкира; прибѣва^у, прибѣнеш, призѣме, као и дѣте (све на страницама 34–35).

Чак је тај предмет и волела и, природно, настојала је да њена писана реч не одступа од језичког стандарда чије је норме она преносила својим ученицима. Овде, свакако, не сме да се изгуби из вида ни лекторско-коректорски удео. Па и поред свих тих сазнања, има у писаној речи наше песникиње понека особина која нас води у њену говорну област, у Бранковину, или, шире, у Шумадију (уп. о овоме и код Љубице Ђорђевић, *Песничко дело Десанке Максимовић*, Филолошки факултет, монографије, књ. XLV, Београд, 1973, стр. 274).

5. Које од наведених особина срећемо или можемо срести у писаној речи Десанке Максимовић? Овде, понављамо, морамо имати на уму и чињеницу да је Десанка Максимовић по стручној опредељености — професор језика и књижевности.

Па ако и све то имамо на уму, може се указати на ове дијалектизме наше песникиње*:

а) сажимање вокалских неакцентованих скупина *-ao > o:* *сѝиск'о* (1, 10), *мог'о* (1, 18), *рек'о* (1, 18), *мого* (3, 7), *ѝад'о* (3, 24), *држ'о* (3, 175), *ѝобег'о је* (Писма, 31), *оѝрг'о ми* (Писма, 39);

као и *ко:* *ко* око у птица на грани (3, 34), *к'о:* *к'о* звезда сја, (1, 8).

Оваквих примера има повише у писаној речи Десанке Максимовић и, вероватно, сви су особина њеног властитог правописа, тј. нису дело лекторско-коректорских руку. Негде је у питању потреба риме, уп.: *ниско сѝиск'о* (1, 10), *рек'о : меко*, *мог'о : много* (1, 18). Потребе стиха, без сумње, могу да утичу на пишчеву реч, али је факат да су ти облици, облици са сажетом вокалском скупином на крају, били познати нашој песникињи и она их, у начелу, није одбацивала као туђе и несвојствене њеној писаној речи, иако је знала да такви ликови ових облика не припадају језичкој норми, језичком стандарду. Видели смо да тих облика има и у категорији глаголских речи, али и прилошких речи.

Овде се, у вези са графичким обележавањем неких од тих облика, поставља питање: да ли знак за испуштање словног знака, за испуштање графема *-a* у нашем случају, одражава реалну говорну ситуацију? Чини ми се да је тај знак ту сувишан. У примерима типа *сѝиско*, *мого*, без обзира на то како их ми данас, у неким говорима, изговарамо, имамо резултат сажимања вокала *a* и *o* у вокалској скупини *-ao*. Дакле, *ao—oo—o*. Самогласник *-o* у тој скупини, у свим новоштокавским говорима још и данас ту појаву потврђује својим квантитетом. То је *o* дуго: *сѝиск'о*, *мог'о*. Ако се негде, данас, тај квантитет не осећа, то још никако не значи да га није ту никада ни било. Према томе, писарски знаци, као *сѝиск'о*, не одражавају праву слику ових облика. То вреди, чак, и за прилог *као—ко*, јер и ту је

* Узима се грађа из ових њених дела: Песме из 1924 (1), *Изабране песме* из 1972 (2), Песме из 1966 (3), Писма из шуме из 1969. и Прадевојчица из 1970, а, видели смо, узимане су у обзир и песме издате под насловом Десанка из 1985.

прво дошло до сажимања, а квантитативна компонента се и ту још осећа у неким говорима, уп. Нико ти *кō* он. Графички знак којим се исказује испуштање неког гласа могао би се употребљавати ако бисмо имали облике типа: *река'*, *сѣиска'* м. *рекао*, *сѣискао*, као што имамо: *ил'* м. *или*, *ал'* м. *али* и сл. Овде се *de facto* указује на испуштање крајњег самогласника *и*. То није случај у напред навођеним примерима.

б) Из проблематике везане за вокалску групу гласова указаћу на неке проблеме везане за рефлексе старог вокала ђ. Десанка Максимовић је и по рођењу, и по опредељењу, екавка, тј. и писала је и говорила је екавским изговором. Појава неких ијекавица у роману Прадевојчица, типа: *насмје* (стр. 106), *објесили* (стр. 26), *видјела* (стр. 153) приписује се лекторско-коректорским омашкама (овај је роман штампан у Сарајеву) и оне не спадају у властити фонетски инвентар ни наше песникиње, нити, пак, говора њеног родног краја, одн. завичаја. Свакако, овде се не узимају у обзир они „икавизми“ које је прихватио и екавски стандард. То су примери типа: *жени*, *мени*, *ѣојлији* и сл. Али, писана реч наше песникиње зна и за ова одступања од екавског стандарда:

ѣојтамнило (што је више пута од мрког погледа *ѣојтамнило*, 1, 82). Вук има: *ѣојтамнейѣи* (ист.), *ѣојтамниѣи* (зап.), *ѣојтамњѣѣи* (јуж) — мним. Правопис из 1960. има: *ѣојтамнейѣи*, -им (ек. постати таман), *ѣојтамниѣи*, *ѣојтамним* (учинити тамним), *ѣојтамњѣѣи*, -мним (ијек., постати таман);

жѣљезну мрежу (ја нећу чути *жѣљезну мрежу* цврчака (1, 88); *жѣљезо* (и у *жѣљезо* обучен хат, 3, 36).

иако и: *жѣлезно сунце* (3, 181), *жѣлезне звонке баште*, *жѣлезних стршљенова*, *жѣлезних сликова* (3, 183), *жѣлезним сунцокретом* (3, 185). И ово нам говори да ни облици са скупином *жѣље-* нису били страни фонетици наше песникиње. Сл. Реметић, видели смо, из Шумадије наводи *жѣзде*, *шљем*, *кљешѣа*; Правопис из 1960. има ек. *жѣлезно*, *жѣлезан*;

оѣѣарићу (Знам, умрећу и *оѣѣарићу*, 1, 94). Вук има: *оѣѣариѣѣи* (зап.), *оѣѣарѣѣѣи* (јуж.), *оѣѣарѣѣѣи* (ист.). Правопис из 1960. има: *оѣѣарѣѣѣи* (ек. постати стар), *оѣѣариѣѣи*, -им (учинити старим), *оѣѣарѣѣѣи* (ијек., постати стар);

бдићемо (сви крај тебе *бдићемо* скупа, 3, 39). Правопис из 1960. има: *бдеѣѣи* (ек.), *бдѣѣѣи* и: *бдѣѣѣи* (ијек.), *бдѣѣѣи*, *бдило*). Тако је и у Правопису новосадског колектива (Матица српска 1993);

мрзих (Заборавила сам кога јуче *мрзих*, 3, 116). Правопис из 1960. има: *мрзѣѣѣи* (ек., тип живети) и: *мрзѣѣѣи* (тип чамити), а за ијек. норму дају се: *мрзѣѣѣи* и *мрзѣѣѣи*. Ово, начелно гледано, и не би морало бити огрешење о екавску норму, тј. могло би бити и *мрзех* и *мрзих*, према стандардним нормативима нашега језика;

жѣлебу (у каменом *жѣлебу*, 3, 129). Правопис има: *жѣлеб*, лок. *жѣлебу* (ек.);

бљешћале (а пољане *бљешћале* за боком, 1, 30). Екавски нормативи имају: *блешћати*, *блешћавило*. У ијек. је: *блијешћати*, *блијешћање*.

Мада ови примери не претендују на исцрпност, тј. могуће је у писаној речи Десанке Максимовић срести још који ијекавизам, макар и не био дело лекторско-коректорских руку, и ови примери показују да нашој песникињи није била далека ијекавска реч. И то управо она коју је она понела из родног дома, из завичаја. И, хтела то или не, понекад се та реч наметала као нужна у њеној писаној речи. Могуће је да друга издања ових дела ту врше исправке, али, по моме мишљењу, то не би требало чинити. Нека остане све онако како је било у првом издању, односно у рукопису наше песникиње. То је оно што је припадало изворној њеној речи. Сигурно је да на овакве фонетске ликове ми не можемо наићи у писаној речи Добрице Ћосића или Боре Станковића. Они, напросто, не познају такве ликове наведених речи и они им се никада не могу наметнути, па макар то изискивао и реченични ритам или потреба стиха. Ијекавски ликови класичним екавцима су, напросто, непознати као фонетска решења и они ће трагати за другим облицима. Писцима, пак, који из родног дома понесу и такве фонетске ликове, ти облици никада неће звучати исувише страним и они ће их прихватати као своје и књижевно исправне. То је проф. Станојчић показао на књижевном делу Иве Андрића. То нам, овде, показује и језик Десанке Максимовић. Мада између ових двају наших литерарних стваралаца има великих разлика, и по литерарним опредељењима, и по исконским језичким ослонцима, оба та писца су писци екавци, али оба та писца, сваки на свој начин, указују на некакве везе са ијекавским говором (макар то било и скривено у дубини њихових језичких ризница).

в) Неједнака је судбина фонема *x* у нашем језику, и у народним говорима и у језичком стандарду. Ту разликујемо три појаве: а) фонема *x* се чува; б) фонема *x* се замењује другим гласовима и в) фонема *x* се губи без супституаната. У народним говорима Бранковине, и централне Шумадије, заступљене су друга и трећа појава. У писаној речи Десанке Максимовић имамо, такође, потврда за све ове појаве, мада је последња условљена потребом стиха. Тако код ње налазимо (наводим само понеколико примера):

а) Фонема *x* се чува у свим позицијама у речи: *хоћу* (1, 8), *хйела* (1, 11), *храйћа* (1, 36), *хлад* (1, 38), *ходио* (1, 38), *хйела* (1, 44, 46), *хвайћа* (47), *хйели* (1, 53), *хйело* (1, 62)... потврде за иницијални положај: *грехова* (1, 5), *нихају* (1, 6), *у ваздуху* (1, 9), *осмеха* (1, 11), *грехојом* (1, 20), *ниха*, *ййха* (1, 25), *сухога* (1, 29) — медијална позиција, и: *чисйих* (2, 5), *йознадох*, *гледах*, *мах* (1, 7), *сйрах* (1, 14), *лейих* (1, 15), *йвојих* (1, 17), *рођених*, *их*, *својих* (1, 20), *врх*, *љуйких* (1, 27) — за финалну позицију.

Свакако, оваквих примера има, и у овој збирци, још, али не мислим да их је потребно наводити. У питању су примери које познаје и наш књижевни језик.

б) Фонема *х* се и замењује другим гласовима: *суво* (Писма 21, иако на претходној страници: од *сухих* кора), на *уво* (Песме 3, 255, иако на страни 123 имамо: близу *уха*). Да Десанка Максимовић није лако напуштала облике са фонемом *х*, нека покаже овај пример. У Писмима из шуме налазимо и овакав пример: За наћве су им служиле *сухе* махуне грага ... од капица *сувог* храсћовог жира. *Хлебови* су им били ... (стр. 256). Иначе код ње се често смењују: *сухо* — *суво*, *ухо* — *уво*.

в) Фонема *х* се испушта из писане речи. Углавном су у питању потребе стиха: *речени'* (и хтео речи давно *речени'*, 1, 18), речи *неречени'* (2, 16), *стира'* (2, 18, иако на претходној страни имамо: *гледах*, *знадох*, *познадох*, *мах*, *дах*), *не реко'* (1, 57), *не реко'* (2, 53) ... Међу овим примерима налазимо и: *ћресане* (Ја сам хтела да ми туга *ћресане* (1, 104). Вук има *ћресанућии*, *ћресанем*, али упућује на *ћресанхнућии*, *ћресанхнем*. И Правопис из 1960. има *ћресанхнућии*, дакле, са фонемом *х*. Наша песникиња има и: *стиреје* (: *греје*, 3, 38). Вук има облик *стиреа*, упућује на *стиреха*. Правопис из 1960. има: *стиреја* не него *стиреха*, а s. v. *стиреха* дају се и остали облици. Тако је и у Правопису новосадског колектива, из 1993. Истина, и код Десанке Максимовић налазимо овај облик, уп.: испод *стиреха* дашчане, ту и: близу *уха* (3, 123). Десанка Максимовић има и *алву* (још ћете наћи *алву*, Писма, 81). Вук има *алва*, упућује на *халва* — vide *халва*, а s. v. *халва* даје се објашњење. И у Правопису из 1960. имамо: *алва* не него *халва*. Правопис новосадског колектива даје: *алва* и *халва*.

Мада ово нису и сви примери овога типа које нам нуди писана реч Десанке Максимовић, и они нам јасно показују да наша песникиња није била љубитељ ни испуштања ни замене сугл. *х* у својој писаној речи. Она је ту ишла, колико год је могла, за језичком нормом, и то оном класичном, више вуковском него нормом њеног времена; уп. примере: *кухиња* (Песме 3, 88), *ћазуха* (исто, 122, 126), *ћазуху* (исто, 81), *одњихало* (исто, 151), *храјави* (исто, 90), односно: *ухо* (исто, 174), *уха* (исто, 123), *уху* (исто, 174), *руха* (исто, 107, 122, 126).

г) Сугл. скупина *ћйй-* на почетку речи упрошћава се у неким примерима: *ћййца* (1; 14, 29, 38, 47, 97, 101), *ћййце* (исто, 38, 48, 77), *ћййцу* (1, 66); иако и ту имамо: *ћййчији* траг (30), *ћййце* (13), а у осталим збиркама, па чак и у песмама из ове збирке које су ушле у ону издату под насловом Десанка имамо облик *ћйййца* ум. ранијег *ћййца* (в. на стр. ?).

д) У писаној речи Десанке Максимовић налазимо облике глагола *нихаћии*: *ниха* (1, 25), *нихају* (1, 105), *занихан* (1, 70), *занишу* (1, 70); овакви ликови овога глагола често се јављају у песникињиној писаној речи. Вук има *нихаћии*, *нихал*, али упућује на *њихаћии*. Наши правописи дају облике са *њи-* Правопис из 1960: *њихалица*, *њихало*, *њихаљка*, *њихаћии*, *њишем*. Правопис новосадског колектива има: *њи-хаљка*. Наша песникиња је овде пошла за својим дијалекатским обликом.

ђ) Чести су облици множине им. м. р. без проширења основе морфемама *-ов/-ев*: *лепе вишезе* пале (1, 28), *голуби* (3, 107), *слепи миши* (3, 104), *лишаји* (3, 105), *свајти* (3, 135), *у длане* (3, 137), *куће* (3, 137), *јојаси* (3, 169), *голубе* (3, 170), *раци* (: баци, на истој страни имамо и: *свејли ракови*, 3, 171), *вуци* (3, 188) ... Све ово говори да краћи облици множине нису били страни нашој песникињи, иако је чињеница да су јој многе те облике изискивале потребе стиха.

ж) Указаћу још на неколико примера који се јављају са двојаким родом. То су именице *бол* и *вечер* (што је честа појава у нашим народним говорима): да *бола* отклоним траг (1, 15), *јо болу* што ме прожма (1, 31), као *нови бол* се *сшаром болу* смеје (1, 17), пакао *бола* (1, 46);

поред: *срећа* и *бол жива* (1, 72). То су песме настале у *боли* (Љ. Андрић, Са Десанком Максимовић, Матица српска 1989, стр. 45), иако ту и: *дрхтала сам од бола* (стр. 118), *никле из бола* (138), и оне су настале спонтано, *из бола* (228);

као и: *леје вечери неке* (1, 15), *сву вечер* (1, 58), *јо вечер целу* (1, 60); *јесења вечер жујта* (2, 37);

иако и: *вечера целог жале* (1, 28), *вечера целога* (1, 52), *вечера дугога* (1, 52).

Оваквих примера налазимо у народним говорима више (исп. за шумадијске говоре код Реметића, исто, стр. 260–262). Јасно је, именице са сугласничким завршетком, старе *ї* основе, поготово оне које нису често у употреби, лако се укључују у друге именице таквог морфолошког обележја.

з) И на крају. Ма колико се „паљетковало“ по писаној речи Десанке Максимовић, ту нећемо наћи много дијалектизама. Разлози су јасни. А и ово неколико што их је овде наведено (наравно, ту су дати само неки од таквих примера), потврђују мисао да се човек тешко ослобађа граматике свога родног краја, макар био и професионално везан за језик и језичку норму. То потврђује и Десанка Максимовић.

Résumé

Asim Peco

LES CARACTÉRISTIQUES DIALECTALES DANS LA LANGUE ÉCRITE DE DESANKA MAKSIMOVIC

Auteur relève quelques caractéristiques dialectales présentées dans la langue écrite de Desanka Maksimović. Elles sont toutes propres à la grammaire de son pays natal — Brankovina, au région de Šumadija.